

REFLEKSIJE OB 40. OBLETNICI VŠSD

V času, ko v Sloveniji praznujemo štirideseto obletnico izobraževanja socialnih delavcev, se vedno bolj zavedam, da se tako s stroko kakor tudi s šolo zelo identificiram. Zgodovina šole in razvoj socialnega dela pri nas sta tudi pomemben del mojega osebnega razvoja in moje življenjske poti. Te vezi so posebej prepletene, ker sta še dva člana moje družine socialna delavca. Zato sem se odločila, da ob šolskem prazniku predstavim svoja osebna doživljanja ob študiju in delu na šoli. Nekako čutim, da se lahko s tem najprimerneje zahvalim vsem, od katerih sem se učila nekoč in se učim še danes – mojim profesorjem, sodelavcem, vsem bivšim in sedanjim študentom, kolegom socialnim delavcem in strokovnjakom drugih področij, ki socialno delo spoštujejo in ga imajo radi.

V tem sestavku bom omenjala zlasti ljudi, ki so iz šole že odšli ali pa jih ni več med nami, a so pomembno vplivali na moje življenjske odločitve in ravnanja. Spoznala sem namreč, da ljudem pogosto ne znam povedati, kaj mi pomenijo in kako jih cenim, dokler imam še možnost za to.

Upam pa, da se mi bo tistim, s katerimi danes delim področje dela, poglede na našo stroko in probleme, s katerimi se soočamo, vendarle posrečilo pravočasno povedati, kako jih doživljam in kaj mi pomenijo.

Morda bo moje pisanje izzvenelo preveč osebno. Vendar čutim, da moram to povedati ravno na tak način in ob tej priložnosti. Morda se s tem na poseben način tudi poslavljam od šole in celotnega sistema, v katerega sem skupaj z njo vpletena. Ko bo šola slavila svoj naslednji »okrogel« rojstni dan, zanesljivo ne bom več učila na njej.

Seveda se sprašujem, če tak osebni

pogled nekaj desetletij nazaj lahko komu koristi. Meni osebno lahko to »pometanje« preteklosti nedvomno zbistri pogled v prihodnost in mi pomaga pri odločitvi, ali in koliko časa naj še vztrajam na šoli, ali pa naj si kmalu izberem novo zanimivo dejavnost za »tretje življenjsko obdobje«. Pomagalo mi bo razčistiti vprašanje, koliko je moja identifikacija s šolo in stroko konstruktivna, koliko in kdaj pa destruktivna, in podobne dileme, ki se jih bolj ali manj zavedam. Upam, da bodo tudi bralci različnih generacij, ki so s šolo povezani na različne načine, v teh spominih našli tudi zase kaj zanimivega.

Ob tem pisanju, s katerim se odzivam na prijazno povabilo uredništva naše revije, naj za slavnostno številko pripravimo tudi kaj iz osebnih izkušenj, povezanih s šolo, si bom dovolila tudi nekaj sentimentalnosti. Fragmentarno in v zvezi z ljudmi, ki so mi (bili) pomembni, bom opisala svoje doživljanje nekdanje šole in naše stroke na njenih začetkih in s tem poskušala prikazati, kakšna je, seveda subjektivno obarvano, nekoč bila.

Šola, na kateri sem študirala in skoraj četrto stoletja delala, ni več prijazna velika družina, kar je bila dolgo ena izmed njenih značilnosti. Med seboj se ne poznamo niti učitelji niti študentje, kaj šele eni in drugi. V velikem sistemu, v kakršnega smo se razvili, nas ne vežejo več pristne človeške vezi, vsi postopki in odnosi so postali formalni. Zavedam se, da nekdanja »romantika« ni več možna in da danes tudi ne bi bila konstruktivna. Pa vendar si želim, da bi bili sposobni razvijati dobre medsebojne odnose v smislu partnerstva med kolegi sodelavci, med kolegi študenti in med učitelji in študenti. Partnerstvo, kot ga razumem, pomeni medsebojno spoštovanje, zaupanje in odgovornost.

Moja odločitev za študij na tedanji Šoli za socialne delavce (status višje šole je dobila kasneje) je bila na videz povsem naključna. Bila je posledica vpliva dveh ljudi, ki sem ju spoštovala in sta bila zame avtoriteti. Kot večina tedanjih in sedanjih dijakov pred maturo sem tudi sama tehtala različne možnosti in nihala med študijem jezikov, zgodovine, prava, sociologije. V mislih sem izbirala študij, kjer ne bi bilo matematike, in kot sem spoznala veliko pozneje, takega, kjer bi lahko posredovala znanje drugim.

PROF. VIDA RUDOLF

Spomladi leta 1960 je ravnatelj naše gimnazije na Ravnah, pokojni dr. Franc Sušnik za višje letnike organiziral predavanje o spolnosti (kar je bilo za tiste čase nedvomno izredno napredno in tudi kar pogumno dejanje!). Predavala nam je prof. Vida Rudolf, tedanja ravnateljica mariborske gimnazije. O temi, ki je bila v tistih časih še skoraj tabu, je govorila sproščeno, subtilno in toplo človeško, s poudarkom na čustvenem odnosu med partnerjema, kar je name naredilo globok vtis. Znala nam je tudi svetovati, na katere strokovnjake se lahko obrnemo, kadar naletimo na odprta vprašanja in dileme, povezane s tem področjem življenja. In med temi strokovnjaki je omenila tudi socialnega delavca.

Prof. Rudolfova, od tebe sem se naučila toplega človeškega pristopa do mladih ljudi, vere vanje in zaupanja v strokovnjake, ki so na voljo za reševanje različnih življenjskih problemov. Ko sva se dosti pozneje srečali v drugih vlogah, sem samo potrdila in poglobila vtis, ki si ga napravila name ob prvem srečanju.

DR. FRANC SUŠNIK

O poklicu socialnega delavca dotlej nisem slišala in želela sem o njem zvedeti čim več. Takoj po predavanju sem pristopila k ravnatelju in ga vprašala, ali mi lahko kaj pove o socialnem delavcu. Celo šolsko uro sva se sprehajala po hodniku gimnazije, roko mi je položil na ramo in

pripovedoval. Le od časa do časa je prisluhnil kakšnemu mojemu vprašanju ali pripombi, sicer pa mi je opisoval odnose, v katere posegajo socialni delavci, področja, na katerih delajo, in znanja, ki jih morajo imeti, da lahko svoje humano delo dobro opravljajo. Bolj ko sem poslušala, bolj sem se navduševala in čutila, da je to »tisto pravo«, ravno zame. Ta občutek se je v trenutku preoblikoval v odločitev, ko mi je ravnatelj rekel: »Mislim, da si ti rojena za ta poklic!«

Vse moje dileme so bile tako rešene, zlasti še, ker je ravnatelj poskrbel tudi za pravočasno prijavo za vpis. Ko sem se po prvomajskih praznikih vrnila v šolo, mi je namreč poslal v razred iz časopisa izrezan razpis šole in posebej zaznamoval, kaj je že poslal in kaj moram urediti še sama. Kasneje, ko sem že študirala na šoli, mi je takratna direktorica ga. Marija Jančar povedala, da tako vsestranskega priporočila ni dobila še nikoli. Čudila se je, kako more ravnatelj razmeroma velike gimnazije tako dobro poznati posameznega dijaka in njegovo družino, saj je vse prav podrobno opisal. Poudaril je, da je moja mati prostovoljna socialna delavka, dobra pevka in amaterska igralka in še marsikaj, kar bi lahko pripomoglo k temu, da bi me na šolo sprejeli, kar v tistem obdobju niti ni bilo prav lahko.

Prepričana sem, da sama doslej nikoli nisem tako dobro opisala dela socialnega delavca kot dr. Sušnik, čeprav sem pogosto prevzemala vlogo zagovornice naše profesije v konfrontacijah z drugimi strokovnjaki in službami. Ravnatelj je imel ne le dobre informacije o socialnem delu, ki je bilo takrat seveda še na začetku svojega oblikovanja, temveč tudi izjemno pozitiven odnos do njega. In ne le to. Sprašujem se, kako me je mogel tako dobro poznati, da mi je lahko sugeriral izbiro poklica, saj sem bila le ena izmed mnogih dijakov in dijakinj v številnih generacijah, ki jih je usmerjal skozi burna najstniška leta. Tudi s priporočilom za vpis je dr. Sušnik pokazal, da ima natančne podatke o posameznem dijaku in njegovih družinskih razmerah, kakor tudi človeški odnos in osebno pripravljenost,

da stori vse in veliko več, kot je bilo potrebno za vpis. Zadeve se ni lotil tako, da bi zadostil le formalni zahtevi, temveč je v to vložil veliko svojega človeškega odnosa in dokazal, da mu je veliko do tega, da uspem.

In tega, dr. Sušnik, sem se naučila od vas: želim čim bolj poznati vsakega študenta in mu, če se le da, tudi pomagati. Prav tako me pri delu formalni vidiki ne zadovoljujejo, pomenijo mi le okvir, prek katerega grem vedno, kadar lahko komu s tem pomagam in pri tem ne škodim drugim.

MARIJA JANČAR

Moje prvo srečanje s pokojno Marijo Jančar - Mico, dolgoletno direktorico šole, je potekalo nekega toplega majskega dne v nekdanji stavbi šole, baraki na Črtomirovi ulici. Povabila me je na intervju pred vpisom, na podlagi katerega naj bi ocenila mojo primernost za poklic socialne delavke. Ta pogovor sem doživela kot njeno prizadevanje, da me na vsak način odvrne od namere, da bi se vpisala na to šolo. Usmerjala me je na druge, zahtevnejše programe, npr. na psihologijo ali medicino, in me opozarjala na težavnost in neveljavljenost socialnega dela, za katerega so potrebne, kot je dejala, tudi določene življenjske izkušnje. V prve generacije študentov socialnega dela so se namreč vpisovali zlasti študentje z delovnimi izkušnjami na področju socialnih dejavnosti, ki so bili praviloma tudi starejši in bolj izkušeni. A bolj ko me je »preusmerjala«, bolj sem v sebi vztrajala, da se bom vpisala ravno na to šolo, še zlasti zato, ker me nočejo!

Razen trme in odločenosti, da vztrajam pri svoji nameri, je pogovor z gospo Jančarjevo v meni zbudil tudi občutek, da mi želi dobro in da me pravzaprav obravnava kot svojega otroka. Tega občutka sem se pozneje spomnila vedno, ko sem bila razočarana nad programom študija in njegovim trajanjem (le tri semestre in semester prakse!), še zlasti pa takrat, ko sem se zaposlila. Počutila sem se, kakor da sem bila »vržena na

cesto« brez ustrezne opreme – znanja, izkušenj –, in morala sem se nekako znajti.

Na materinsko vlogo Marije Jančar me spominja tudi neka epizoda. Pozimi v drugem letniku sem spremljala kolegico, ki je prosila direktorico šole za posojilo, da si kupi zimске čevlje. Meni se je zdelo njena prošnja čudna in je sama nikakor ne bi bila sposobna izreči. Gospa Jančarjeva je kolegici posojilo takoj odobrila, napisati je morala le še prošnjo, mene pa je vprašala, če morda tudi kaj potrebujem. Seveda sem potrebovala zimsko obutev in tako sem od šole dobila trimesečno posojilo za čevlje.

Tudi to, da je direktorica šole spremljala delovno in življenjsko pot nekdanjih študentov, vem iz lastne izkušnje. Za prvo veliko slovensko posvetovanje o pomoči duševno manj razvitim otrokom in odraslim leta 1968 je povabila skupino socialnih delavcev, ki smo takrat delali na tem področju in smo bili sposobni napisati referat o tem in javno nastopiti. Pri pripravi gradiva in nastopa na posvetu nas je spodbujala in nam pomagala z nasveti. Zame osebno je to bil eden od prvih pomembnih korakov v karieri.

Na pogovoru pred mojim odhodom na prvo študijsko izpopolnjevanje v ZDA je gospa Jančarjeva predlagala, da med tamkajšnjim bivanjem poskušam pobliže spoznati dvoje – timsko delo in metodo supervizije, ki bi jo lahko morda pozneje predavala na šoli. Kakšno naključje (?): skoraj dvajset let pozneje sem začela ta predmet predavati in sem to metodo na Nizozemskem tudi specializirala!

Spomladi leta 1970 me je Marija Jančar po telefonu poklicala v službo. Povabila me je na pogovor, na katerem mi je predlagala, da pridem na šolo za strokovno sodelavko – vodjo praktičnega dela študentov. Tako se je v študijskem letu 1970/71 začela moja kariera na šoli. Kako je do tega prišlo? Je Mica vedela, da sem o tem sanjarila in se zaupala kolegicam/kolegom že v času, ko sem še bivala v študentskem naselju, kjer so mi radi nagajali tako, da so me klicali »asistentka«?

Mica Jančar, česa sem se naučila od vas? Tolerantnosti, razumevanja, topline, ljubezni, zaupanja v sposobnost mladih ljudi in njihovega spodbujanja pri uveljavljanju v stroki. Naučila sem se tudi, da se da povezovati uspešno kariero s srečnim družinskim življenjem.

REZKA REŠEK

Prišel je pomemben dan, dan vpisa na šolo. Čakala sem v vrsti v temačnem hodniku šole na Črtomirovi ulici. Pred menoj in za menoj so bili odrasli ljudje, za katere sem mislila, da so prišli vpisat svoje otroke. Le kje so študenti, moji bodoči kolegi? Sem sploh prišla na pravi naslov? Stopila sem naprej, da bi se prepričala. Izza visokega pulta je gledal rdečeličen in nasmejan obraz mladega dekleta, ki mi je prijazno potrdilo, da sem na pravem mestu in naj le počakam, da se vpišejo kolegi, ki so pred menoj. Kolegi? No ja, bo že nekako, saj stare še kar nekako prenašam, če že ne gre drugače.

Dekle za pultom je vzbudilo moje zanimanje. Tako mlada je bila, pravzaprav mojih let, a se je očitno dobro znašla v gori papirja pred seboj in v stiku s temi staaarimi študenti. Le kako to zmore, kje se je tega naučila, sem se spraševala.

Rezka je v svoji delovni dobi na šolo vpisala številne generacije nadebudnih socialnih delavcev (od 1955/56 do 1993/94). Prvim je bila kolegica, svetovalka pri premagovanju izpitnih ovir (sprraševali smo jo, kakšno je »vreme« pri profesorjih) in poklepotali z njo o tem in onem. Poznejše generacije študentov so jo doživljale kot mamo, h kateri se zatečeš, ko naletiš na probleme. Številnim je pomenila dušo šole.

Kaj si pomenila meni? Vrstnico in sodelavko, ki sem jo vedno spoštovala in znala ceniti njeno delo in prijazen odnos do ljudi. Od tebe, Rezka, sem se učila razumevanja ljudi in njihovih tegob, pa tudi fleksibilnosti pri odločitvah.

ADA KLANJŠEK

Osrednji strokovni predmet metodika

socialnega dela nam je predavala Ada Klanjšek, ki je bila pred tem tudi sama študentka naše šole. Z nami študenti je vzpostavljala kolegialne odnose, ki pa niso veljali pri ocenjevanju našega znanja.

Na Ado me veže veliko spominov. Za izpit pri njenem predmetu sem porabila neprimerno več časa in energije kot za druge predmete. Z znanjem sem ji hotela nekako pokazati tudi spoštovanje. In ravno zaradi dolgotrajnega in sistematičnega študija mi je profesorica pred izpitom rekla: »Le kaj si počela, saj so ti očala postala premajhna!« S kolegico sva namreč študirali pri njeni mami na Ljubnem v Savinjski dolini v času, ko so zorele slive. In njena mama je tako dobro pripravljala slivove cmoke!

Ko smo bili absolventi, smo se z Ado veliko družili tudi v prostem času. Posebej smo se z njo zblížali na zaključni ekskurziji, ko nas je peljala v Beograd in v Vojvodino (kako sem sama vodila ekskurzije, bom opisala pozneje). Nekega dne po naši vrnitvi v Ljubljano je naletela na našo skupino v mestu in predlagala: »Poslušajte, bi ga šli skupaj biksati?« Bili smo takoj za, saj smo mislili, da bomo skupaj šli na kakšno zabavo, kot že tolikokrat prej. A kmalu se je izkazalo, da je Ada »biksanje« mislila dobesedno, saj se je ravnokar preselila v novo stanovanje in je potrebovala našo odvečno energijo za loščenje parketa. Seveda pa tudi zabave po »biksanju« nismo izpustili.

Ada nas je vse tikala in seveda pričakovala, da bomo tudi mi njo. Zase lahko rečem, da tega v času, ko sem bila študentka, in še dolgo potem preprosto nisem zmogla. Moram pa reči, da me vikanje ovira v komunikaciji in imam z ljudmi veliko raje pristnejše odnose. Nekega večera pa je pozvonilo na naših vratih in pred njimi je stala – Ada. Bila sem presenečena in vesela, tako, da sem spontano vzkliknila: »Ada, ti si prišla, kako sem te vesela!« Tako so ovire po toliko letih odpadle.

Ko razmišljam o karizmatičnih osebah, ki sem jih srečala v svojem življenju, najprej pomislim nate, Ada. Od tebe sem se naučila razlikovati med osebnim

odnosom s študenti in pedagoškimi zahtevami. Naučila si me vzeti ljudi, kakršni so, brez obsojanja in moraliziranja. Naučila sem se tudi verjeti v dobro v ljudeh in še posebej v možnosti socialnih delavcev, da poskušajo spreminjati svet na boljše, košček za koščkom. Strokovnega znanja nisi imela dovolj, saj ga v tistih časih niti nisi imela od kod vzeti, a nadomestila si ga z veliko osebno angažiranostjo, ki si jo prenašala tudi na nas.

ELA ZUPANČIČ

Ela je v času mojega študija vodila vaje iz metod socialnega dela, bila je mentorica moje skupine na praksi na CSD Ljubljana-Center, ki je se ravno takrat ustanovil, in me je usmerjala pri pripravi diplomske naloge o posvojitvah. Pozneje sva sodelovali v društvu socialnih delavcev, ob pripravah različnih strokovnih posvetov, seminarjev, kongresa socialnih delavcev. Dolga leta je bila vedno pripravljena sprejeti vabilo za sodelovanje v pedagoškem procesu na šoli, da študentom predstavi svoje bogate izkušnje in spoznanja s področja posvojitvev.

Ko smo opravljali trimesečno prakso pod Elinim mentorstvom, je naša skupina na takrat novo ustanovljenem Centru za socialno delo občine Ljubljana-Center dobila nalogo zbiranja anamnestičnih podatkov o otrocih z motnjami v telesnem in duševnem razvoju za potrebe njihovega razvrščanja, ki se je v tistem obdobju ravno začelo. Da bi si dale moralno oporo in pomoč, smo pred odhodom na teren ponovile »lekcijo«, kaj vse mora vsebovati socialna anamneza za motenega otroka, nato pa smo s skupnimi močmi poiskale vse naslove družin in se pred vrati poslovile, da je vsaka svojo nalogo individualno opravila. Ena od kolegic je pred vrati stanovanja na Starem trgu v razburjenju poskušala še enkrat ponoviti, kako naj njen strokovni nastop poteka. Obrnila se je proti meni in vprašala: »Kajne Vida, najprej pozdravim, nato pa prosim, da mi posredujejo genitalije...?« Zaradi treme pred prvim samostojnim obiskom na domu je pomešala

dve tujki – generalije in genitalije! Seveda se je na ta račun smejalo več generacij študentov.

Ela, vedno sem občudovala tvojo sposobnost komuniciranja, verbalnega in pisnega, in si mi bila v tem smislu vzor socialne delavke. Prav tako cenim tvojo predanost stroki in vztrajnost pri razvijanju enega njenih pomembnih področij – posvojitvev. Ponosna sem nate, ker znaš strokovna spoznanja posredovati na poljuden način in tako pomembno prispevati k poznavanju naše stroke v javnosti.

NIKA ARKO

Prof. Arkova nam je predavala predmete organizacija socialnega varstva in rodbinsko pravo, sicer pa je bila v tistem času zaposlena na Ministrstvu za socialno varstvo Slovenije. Gradivo za predavanja je navadno prenašala v velikem cekru, zato smo jo imenovali kar »teta s cekrom«. Rada je videla, če smo med predavanji kaj spraševali in razpravljali. Vedno sem se počutila slabo, ker nisem imela kaj vprašati, saj je bilo veliko tega, o čemer nas je učila, zame takrat preveč abstraktno. Imela sem občutek, da se bo moja pasivnost in navidezna nezainteresiranost poznala pri izpitni oceni. Pa se ni.

Izredno dolgočasna mi je bila Resolucija o socialnem varstvu, ki smo jo takrat obravnavali na predavanjih. Njen pomen sem dojela šele veliko pozneje, ko sem sama z njo »morila« študente in jo videla kot pomemben mejnik v razvoju našega socialnega dela.

Do prof. Arkove sem vedno čutila spoštovanje, vendar sva skozi vsa leta, tudi po tem, ko sva postali sodelavki na šoli, ohranili precejšnjo distanco. Na prednovoletni večerji pred dvema letoma pa sva si imeli povedati toliko kot nikoli prej.

Draga Nika, naučili ste me, da je mogoče tudi suhoparni pravni predmet predavati tako, da študentu omogočimo dialog z učiteljem. Ovire za pristnejši človeški stik so bile očitno v meni, saj sem čakala, da ste vi naredili prvi korak. Hvala, da ste ga!

ZORA GODINA

Z Zoro, ki je v času mojega študija na šoli organizirala prakso, takrat nisem imela neposrednih stikov. Znana je bila po tem, da je bila zelo natančna in je od študentov zahtevala lične, jezikovno in vsebinsko urejene izdelke. Meni je ostala v spominu njena prisotnost pri izpitih (takrat so bili vsi izpiti komisijski in nikoli nisem dobila odgovora na vprašanje, zakaj je to potrebno). Zdelo se mi je, da je Zora prisotna pri tistih predmetih, ki mi niso bili ravno pri srcu. Dokler se nisem prepričala o nasprotnem, sem jo v mislih krivila, da mi »prinaša« slabše ocene.

Zora, ob dogodkih, povezanih z vami, sem se naučila, da moram vedno preveriti občutke, ki jih gojim do soljudi. Ob vas sem spoznala, da se lahko za strogim zunanjim videzom v resnici skriva toplo srce!

LOJZKA KADUNC

V času mojega študija je na šoli opravljala vlogo kurirke in čistilke gospa Lojzka Kadunc. Bila je bistra, odločna, spretna ženska in dobra delavka in smo jo vsi spoštovali. Mislim, da je vse študente in sodelavce poznala do obisti. Ni imela dlake na jeziku, kar je mislila, je tudi naravnost povedala. Nad vsem, kar je zadevalo šolo, je imela dober pregled, in številna vprašanja smo lahko tedanji študenti in delavci urejali preko nje, zato smo jo imenovali kar »direktorica«.

Iz študentskih dni se mi je v zvezi z Lojzko vtisnila v spomin epizoda, ko nas je skupina prestrašenih študentk čakala na izpit iz zapletenega upravnega postopka in administracije. Bile smo vse zelene, ker je profesor zahteval podrobno znanje s področja, ki je bilo za nas brez vsakršnih praktičnih izkušenj dokaj abstraktno (zase lahko povem, da si nisem mogla predstavljati, kako zgleda spis ali dosje stranke!). Lojzka nas je najprej ozmerjala, v dobri veri, da bo to pomagalo, ko pa je videla, da to ne deluje, je iz kuhinje prinesla sladkor in nam ga dala za pomiritev. Učinkovalo je!

Ob vas, Lojzka, sem se naučila spoštovati dostojanstvo ljudi, ne glede na delo, ki ga opravljajo. Vedno mi je bilo žal, da se v mlajših letih niste odločili za študij, saj sem v vas videla odlično socialno delavko.

IRENA MATELIČ

Irena je bila študijska kolegica iz generacije za menoj in bežno sva se poznali že takrat. Bolje sva se spoznali, ko je opravljala trimesečno prakso na CSD Ljubljana-Bežigrad, kjer sem bila najprej zaposlena, in še bolj pozneje, ko sem prevzela njeno dotedanje delo na šoli. Nisva bili dolgo delovni kolegici, vendar je bila zame pomembna, ker me je vpeljala v delovanje šole in mi pomagala, da sem se v njej znašla. Cenila sem njeno trezno in tehtno presojo, kadar smo skupaj reševali določena vprašanja. Kljub svoji zrelosti pa je mene kot mlajšo vedno jemala kot popolnoma enakopravno in je znala upoštevati tudi moje zamisli. Ireno doživljam kot eno od stalnic, za katero vem, da je nekje in da lahko vedno pridem do nje, kadar si zaželim njene družbe ali njenega nasveta.

Česa sem se naučila od tebe, Irena? Odprtosti v komunikaciji, upoštevanja in resnosti pri obravnavi problemov drugih in toplega človeškega odnosa do soljudi.

TEODOR STOJŠIN

Tedi, kot smo ga klicali kolegi, je bil pravnik (pravo je končal po študiju socialnega dela na VŠSD) in je predaval predmet upravni postopek. Zvest predmetu, ki ga je predaval, je želel vpeljati več reda tudi v poslovanje šole in v pedagoški proces. Tako je pripravil tudi formularje dopisov šole raznim institucijam za njihovo sodelovanje v pedagoškem procesu (praksa študentov, ekskurzije).

Nekoč sem organizirala strokovno ekskurzijo na Štajersko in v Prekmurje in se s socialnim delavcem Vzgojnega zavoda v Veržehu Janezom Srešem po telefonu dogovorila, da nam tam pripravijo tudi kosilo. Na vnaprej pripravljeni formular, ki sem ga poslala v zavod, pa sem

vpisala, kaj želimo od strokovnih delavcev zavoda zvedeti o njihovem delu z mladoletniki. S skupino lačnih in prezebljih študentov sem prišla v zavod z zamudo, po napornem programu, in se opravičila, ker zamujamo na kosilo. Kosilo? Čudno so me gledali in končno rekli, da na dopisu kosila nismo omenjali. Seveda ga nismo, saj na Tedijevem formularju ni bilo prostora za biološke potrebe udeležencev ekskurzije! (Prepričana sem, da mi tista generacija študentov še do danes tega ni odpustila, saj se je nekaj podobnega dogodilo tudi drugi dan, ko smo se vračali v Ljubljano!)

Tedi, od tebe sem se naučila, da se ljudje neprestano spreminjamo in lahko z leti postajamo vse žlahtnejši. Leto za letom in še po tvoji upokojitvi, sem te ob vsakem vnovičnem srečanju doživljala kot bolj odprtega in sproščenejšega človeka.

NADA MAJČEN

Nada sicer ni bila moja profesorica na šoli (njeno že začeto pedagoško kariero je pretrgalo imenovanje za ministrico za socialno varstvo), a sta se najini poti na strokovnem področju večkrat prepletli.

Posredno sva imeli stik v času mojega bivanja v ZDA, ko je CIP kot organizator spoznal, da nima dovolj denarja za kritje vseh stroškov za udeležence. Tako smo tik pred odhodom dobili sporočilo, da moramo s seboj prinesiti določeno vsoto v dolarjih, ki je bila za nas takrat skoraj astronomska. Takratna ministrica (rečeno v sedANJI terminologiji) Nada je vsoto takoj brez pomislekov odobrila, ne da bi me sploh osebno poznala. Danes to morda ne pomeni nič posebnega, vendar moramo upoštevati, da je bilo to leta 1969, ko je bilo za nekatere že samo potovanje na Zahod sumljivo, kaj šele, da bi država to podpirala.

Osebno sva se prvič srečali v zgodnjih sedemdesetih letih ob pripravi velikega interdisciplinarnega posveta o preprečevanju mladoletnega prestopništva, ki ga je pripravila tedanja Socialistična zveza. Nada je bila v tistem času republiška sekretarka za področje zdravstva in soci-

alnega varstva in je ta posvet organizirala. Posrečilo se ji je povezati ljudi iz politike, različnih strok in državnih resorjev, ki smo sodelovali na posvetu in sprejeli sklepe za veliko družbeno akcijo na tem področju. Škoda le, da se takrat sprejeti sklepi niso dosledneje uresničevali!

Najtesneje sva sodelovali v času, ko je bila predsednica sveta šole in pozneje, ko sem bila direktorica šole (1989-1981). Nada je takrat delala na šoli kot vodja Raziskovalnega centra. Veliko je prispevala k uveljavljanju in odpiranju šole navzven. Bila je tudi zelo uspešna pri pogajanjih z naročniki raziskav.

Nada, občudovala sem tvoj analitični duh in tvojo sposobnost hitrega, »diagonalnega« branja. Bila si ponosna, da si socialna delavka, hkrati pa si bila sposobna tudi konstruktivne kritike do naše stroke. Vsega tega sem se poskušala od tebe naučiti.

ŠTUDIJSKI KOLEGI

Omenila sem že, da smo bili v naši generaciji študentov tisti, ki smo prišli neposredno iz srednje šole ali pa leto, dve po njej, v manjšini. Tako smo se v letniku znašli in postali kolegi ljudje v starostnem razponu dveh generacij. Večkrat se je pripetilo, da so naju s kolegico imeli za mater in hčerko, kar bi lahko glede na kronološko starost tudi dejansko bili.

Ko smo bili na sklepni ekskurziji v Novem Sadu, smo želela dekleta na ples z domačini v študentski dom in naše starejše kolegice seveda niso hotele ostati doma. Njihova leta in drža pa niso preveč ustrezale splošni predstavi o študentkah, zato smo našle idealno rešitev. »Dodelile« smo jim vloge profesorice in tako s seboj na ples popeljale »učiteljice« sociologije, psihologije, ekonomije (ta je bila seveda nekoliko močnejše postave) in podobno. Naše »profesorice« so tudi poskrbele, da smo se pred malo nadležnimi soplesalci pravočasno umaknile v internat, kjer smo prenočevali.

Mislím, da smo že v prvem letniku razvili specifično simbiozo, ki je bila koristna tudi pri študiju. Izkušeni kolegi in

kolegice so nam pomagali razjasnjevati skrivnosti iz prakse, mi pa smo jim pomagali pri bolj teoretskih predmetih. Moji zapiski iz sociologije, ki jo je takrat predaval dr. Žun, so, denimo, postali kar obča lastnina več generacij študentov VŠSD (pa še Elektro fakultete, kjer so študirali moji sošolci iz gimnazije). Posrečilo se nam je zgraditi most med generacijami, razviti pravo sožitje in tovariško vzdušje, znali smo skupaj delati in se zabavati, ne glede na starostne in druge razlike. Med seboj smo se spoštovali in se znali drug od drugega učiti.

Mislim, da mi je to druženje s kolegi pomagalo, da se prebijem v svet odraslih, ga razumem, se v njem znajdem in postanem njegov del. Za to priložnost se zahvaljujem vsem kolegicam in kolegom, študentom vpisa 1960/61, ki ste se v študij vključili s predhodnimi življenjskimi in delovnimi izkušnjami!

Ko opazujem sedanje generacije študentov, mi je kar težko pri duši, ko vidim, kako malo se družijo, kako malo dajejo drug drugemu in kako individualistično so usmerjeni. Kar prizadene me, ko pričakujem, da mi bodo kolegi/ice v letniku pomagali sestaviti ime, priimek in obraz in tako identificirati študenta ali študentko. Osebnemu opisu včasih dodam še kakšen podatek, denimo dialekt, kraj, odkoder prihaja, a je pogosto vse zaman. Ne razumem, kako morejo skupaj v klopih sedeti mladi ljudje, ki jih družijo skupen študij, torej skupen interes, a so drug za drugega dolge mesece in leta anonimni.

Glede števila študentov sta bili res obe tedanji smeri študija skupaj le za polovico enega sedanjega letnika, a mislim, da to ni edini razlog za to, kako slabo se poznajo. Mi smo se kar dobro poznali tudi z generacijami študentov pred nami in za nami. Nekaj besed bom posvetila tudi kolegu, ki je na šoli študiral v generaciji za menoj in sem ga vedno imela za dobrega kolego in prijatelja.

JANEZ SREŠ

Janez je bil dober socialni delavec, praktik, organizator in vodja, dolgoletni

direktor Centra za socialno delo v Murski Soboti. Zlasti pa je imel izostren občutek za sočloveka.

Številnim mladim socialnim delavcem je pomagal kot mentor v času pripravništva, posredoval, da so dobili zaposlitev, in jih usmerjal, da so našli svoje mesto v stroki. Žal je večina teh mlajših socialnih delavcev v času njegove bolezni in smrti na to pozabila. Izrinili so ga iz centra in iz spomina že takrat, ko je še imel upanje, da bo lahko delal... In ob smrti decembra 1994 je center družini svojega umrlega direktorja milostno delil enkratno denarno pomoč!

Janez, od tebe sem se naučila spoštljivega odnosa in odgovornosti do naše stroke, velikega optimizma in vere v dobro v ljudeh, nenehne pripravljenosti za pomoč drugim in ljubezni do domačega kraja.

V osmih letih, kolikor sem po študiju in pred vrnitvijo na šolo v spremenjeni vlogi delala v praksi, sem doživljala čustva, kakršna navadno goji adolescent do staršev. Počutila sem se nekako ogoljufano, saj mi šola ni dala tistega, kar sem v praksi potrebovala. Želela sem se od svojega vira znanja odmakniti, a hkrati tega nisem zmogla. Vedela sem, da za neposredno delo z ljudmi potrebujem veliko več znanja, kot sem ga takrat premogla. V meni so se do šole mešala čustva nostalgije, užaljenosti in jeze, ker ni bolje poskrbela za nas, ker nas ni dovolj opremila za delo. Sedaj razumem, da je bila celotna klima na šoli v tistih časih naravnana na zrele študente z delovnimi in življenjskimi izkušnjami, ki so se po pridobitvi takrat še dokaj skromnega obsega teoretičnega znanja bolje znašli kot mi začetniki.

Že v času našega študija so se širile govornice, da se bo v Zagrebu organiziral študij socialnega dela na fakultetni ravni. Celih devet let sem čakala na to. Želela sem namreč nadaljevati študij ravno iz socialnega dela, s katerim sem se dodobra »okužila«. Vseeno pa sem tudi v obdobju tega čakanja iskala možnosti za dopolnitev znanja in poskušala izpopolniti vrzeli s študijem na tedanji FSPN. Čeprav so mi bile nekatere študijske vsebine zanimive

in blizu, v njih vendarle nisem našla odgovorov na številna vprašanja, ki so se mi porajala ob vsakodnevnem delu z ljudmi. Odgovorov na vprašanja, kako naj delam, kaj naj storim, da bi ljudem pomagala olajšati težave, pri tem študiju nisem našla.

Izkušnje, ki sem jih pridobila s pomočjo Clevelandskega mednarodnega programa (CIP) v Minnesoti v ZDA, so kar pomembno vplivale name. Štirimesečno druženje s kolegi z vseh koncev sveta in domačini je v meni utrdilo identiteto socialne delavke. Svojo stroko sem takrat začutila kot nekaj, kar lahko pomembno pripomore k povezovanju in zbliževanju ljudi, ne glede na raso, narodnost, vero, spol, socialnoekonomske in druge razlike, in prispeva tudi k ohranjanju miru na svetu. Postala sem del »socialnodelavske družine«, katere člani bolj ali manj uspešno delujejo po vsem svetu. S to »družino« sem se pozneje z udeležbo na številnih mednarodnih kongresih in konferencah socialnih delavcev in učiteljev za socialno delo še bolj povezala in ji še danes pripadam. Kjerkoli srečam človeka, ki je član te številne mednarodne družine, z njim prav zlahka najdem skupni jezik in čutim, da me z njim/njo nekaj povezuje.

Izredni študij na medfakultetnem študiju za socialno delo na Vseučilišču v Zagrebu mi je dal precej teoretskih znanj in lahko rečem, da mi je bil program nekako »pisan na kožo«. Vendar ta študij ni utrdil moje identitete socialne delavke, saj je bil dobesedno medfakultetno in interdisciplinarno zasnovan. To je pomenilo, da smo posamezne predmete poslušali v istem obsegu kot študenti petih različnih fakultet, ki so študij organizirale. Manjkala pa je sinteza in spoznanje, kaj lahko posamezna vsebina da socialnemu delu in socialnemu delavcu. Tako je bil ta študij primernejši za tiste študente, ki smo socialno delo že prej poznali, torej za izredne in bolj izkušene. Mi smo lahko iz programa črpali natanko tisto, kar smo na svojem delovnem področju potrebovali.

Diplomirala sem med prvimi dvanajstimi socialnimi delavci v Jugoslaviji, ki smo si imeli možnost pridobiti visoko izobrazbo v svoji stroki. Diplomi pa je sledilo veliko razočaranje. Strokovni naziv, ki smo ga s študijem v Zagrebu pridobili, je namreč bil »diplomirani inženir socialnega dela«! Prepričana sem, čeprav tega nikoli nisem preverila, da so na to, blago rečeno, čudno odločitev vplivali tisti, ki so si za študij najbolj prizadevali, a niso prenesli misli, da bi z diplomo postali samo »delavci«.

Moje vztrajanje, da poskušam dobiti vsako nadaljno stopnjo izobrazbe v lastni stroki, je imelo zame tudi slabe posledice. V Jugoslaviji je bilo namreč mogoče samo v Sarajevu pridobiti tudi doktorat iz socialnega dela. Vojna mi je preprečila zagovor in le ponovni mir ga bo morda po toliko letih le spet omogočil ...

Zgodba moje izobrazbene poti je v nekem smislu hkrati zgodba socialnega dela in šole. Diplomanti nekdanje višje šole smo imeli zelo skromne možnosti nadaljevati študij. Tisti pa, ki so se odločili za eno izmed teh možnosti, se praviloma niso več istovetili s svojo primarno stroko, temveč so postali sociologi, pedagogi, organizatorji dela, pravniki in podobno. Tako smo dolga leta izgubljali najsposobnejše in najambicioznejše ljudi v stroki. Če smo hoteli socialni delavci nadaljevati izobraževanje na katerikoli fakulteti (ne glede na stopnjo, ki smo jo želeli doseči), smo se srečali z vrsto ovir v smislu diferencialnih izpitov in podobnega.

Če hočemo doseči avtonomnost socialnega dela in njegovo resnično uveljavitev v družbi, je tudi v Sloveniji nujna ustanovitev fakultete za socialno delo (osebno zagovarjam vzporedni, bolj praktično usmerjen visokošolski program) z možnostjo podiplomskega študija – specializacije, magisterija in pridobitve doktorata znanosti iz socialnega dela.

Vida Milošević-Arnold